

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

OBIECUJĄCE OSIĄGNIĘCIA
NAUKOWE
PEDAGOGIKA

Warszawa (PL)

30.09.2017

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej organizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych «Obiecujące osiągnięcia naukowe Pedagogika » (30.09.2017) - Warszawa, 2017. - 60 str.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię. Artykuły recenzowane przez Komitet Naukowy. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2017

ISBN: 978-83-65608-78-9

ВПЛИВ МОРФОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАКАРПАТСЬКИХ ГОВОРІВ НА МОВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Лавренова Марія Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Гецько Наталія Володимирівна

бакалавр спеціальності «Початкова освіта» Мукачівського державного
університету, магістр спеціальності «Архітектура будівель і споруд» Національного
університету «Львівська політехніка»

Ключові слова: літературна вимова, діалектне середовище, морфологічні особливості, першокласники.

Key words: literary pronunciation, dialectal environment, morphological features, first-graders.

Сьогодні як ніколи є надзвичайно актуальними слова К.Д. Ушинського, який говорив, що «мова народу – краший, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина... Мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, суцї і майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє собою життєвість народу, але є якраз саме життя. Коли зникає народна мова, – народу нема більше!» [6].

Отже, найважливішим завданням нашої держави є навчання і виховання підрастаючого покоління рідною мовою. Незаперечну роль у піднесенні культури усного мовлення відіграє загальноосвітня школа.

На думку К.Ушинського, перед учителем стоїть три основних завдання при навчанні рідної мови: розвиток «дару слова», прищеплення навичок володіння усною і писемною мовою, вивчення граматичної будови рідної мови [6].

Молодший шкільний вік вважається найбільш сприятливим періодом для становлення мовної особистості за всіма

рівнями компетенції. Однак засвоєння норм літературної вимови ускладнюється в разі одночасного вивчення кількох мов (української, угорської, румунської) та побутуванням материнської мови на Закарпатті, їх контактами на рівні комунікації. З огляду на це особливої актуальності набуває й така проблема, як врахування негативного та позитивного впливу рідної (діалектної, або материнської) мови у формуванні орфоепічних норм українського мовлення [3].

В основі теоретичного матеріалу покладено дослідження вітчизняних науковців В.Бадер, Л.Варзацької, М. Вашуленка, А.Гвоздева, М.Жовтобрюха, С.Караман, К.Климової, М.Наумчук, В.Німчука, О.Передрій, І.Хом'яка, О.Хорошковської.

У наш час діалекти залишаються основним засобом спілкування для більшості населення. Проте з розвитком освіти, піднесенням культури розширюється соціальна основа літературної мови, а це, в свою чергу, спричиняє виникнення територіальних, просторових різновидів літературної мови [4].

Крім ряду фонетичних особливостей закарпатські говори мають і морфологічні, що не менше впливають на вимову першо-

класників. Серед морфологічних особливостей найбільш виражені такі:

Слабка диференціація флексій за твердістю – м'якістю основ [з*имл*оў] (землею), [к*он*о́ви] (коневі), [к*олач*о́ви] (тісту), [к*он*о́м] (конем).

У родовому відмінку в множині в іменниках флексія **-и** [очі́] (очей), [л'уді́] (людей), [свині́] (свиней).

У I відміні іменників жіночого роду м'якій та мішаній групах вживається давня флексія **-и** в давальному відмінку [зем*ли*] (землі) та місцевому відмінку [на зем*ли*] (на землі). В іменниках чоловічого роду I відміни відображаються паралельні флексії II відміни: в давальному відмінку однини [ста́ро́с'ц'і́] (старості), [ста́ро́стови] (старостові), [Во́лод'о́ви] (Володимирові), [Сла́до́ви] (Ярославу), [Іва́но́ви] (Іванові), в орудному відмінку однини [ста́ро́стом] (старостою), в місцевому відмінку однини [на ста́ро́стови] (на старостові), [на Во́лод'о́ви] (на Володимирові).

В іменниках II відміни в давальному відмінку однини вживається флексія **-ови**, **-ови**, **-еви** [дн*о́ви*] (дневі), [сі́рц*о́ви*] (серцеві), [чо́лові́кови] (чоловікові), [Петро́ви] (Петрові).

У м'якій групі II відміни множини деякі іменники у давальному відмінку мають флексію **-ом** [л'уд'о́м] (людям), [дв*ір*'о́м] (дверям), а в місцевому відмінку мають флексію **-ох** [на гру́д'ох] (на грудях), [на к*он*'ох] (на конях).

У називному відмінку в множині збереглася флексія **-ове** [л'удо́ве], [сус'ідо́ве] [сын*о́ве*], [брат*о́ве*].

Іменники III відміни у закарпатських говорах у родовому відмінку однини мають архаїчне закінчення **-е**, що досить помітно впливає на вимову учнів [ц*е́рк*ве] (церкві), [со́ле] (солі), [л'уб*о́*ве] (любви).

Прикметники й пасивні дієприкметники у множині чоловічого та середнього роду зберігають нестягнену форму **-оїе** [чо́рно*їе*] (чорне), [с'в'ітло*їе*] (світле), [до́бро*їе*] (добре), [жил'ізно*їе*] (залізне), [квасно*їе*] (кисле), [челле́но*їе*] (червоне).

Вищий ступінь порівняння прикметників твориться за допомогою суфікса-

флексії **-'ый**, **-'ий** < **-їь** [моло́ж*ый*] (молодший), [шир*ьий*] (шириший), [ни́ж*ый*] (нищий), [в*ь*ш*ьий*] (вищий); а вищий ступінь порівняння твориться за допомогою ненаголошеної частки **май** [май до́бре], [май ліпше] (найкраще), [май да́ле], [май но́ва]; а найвищий за – допомогою наголошеної частки **май** або **камай** [май ра́но – камай ра́но], [май ро́бл'у – камай ро́бл'у], [май до́вг*ый* – камай до́вг*ый*], [май гу́ршо*їе* – камай гу́ршо*їе*].

У системі числівників поширені форми [їе́де́н] (один), [їе́дн*а*] (одна), [їе́дн*и*] (одні), [їе́дн*о*] (одно); числівник **два** має форму роду **два** – **ч. р.**; **дві** – **ж. р.**; **дворе** – **с.р.**, а також такі структури [ди́уїадо́'ат] (дев'яносто), [двіста, двісто] (двісті), [три́сто] (триста), [п'я́т'сто] (п'ятсот) тощо, також існують особово-чоловічі форми [дваі́е] (двоє), [триі́е] (троє), [чоти́ре] (четверо). Поширені дробові числівники типу [п'ю́четверта] (три з половиною), [п'ю́друга, п'ю́трит'а, п'ю́пята, п'ю́шеста, п'ю́сема, п'ю́вос'ма, ... і т.д.] (половина другої, третьої, п'ятої, шостої, сьомої, восьмої... години).

Займенники характеризуються енклітиками родового відмінка [с'а] (себе) [нам с'а], [они с'а], [вы с'а], знахідного відмінка [н'а<мн'а] (мене) [зар*ьий* н'а] (закрий мене), [т'а] (тебе) [в*о́з*'му т'а] (візьму тебе), [п'я́лл'у т'а], [го] (його) [убі́у го] (поб'ю його), [л'я́бл'у го] (люблю його), [їі́] (її) [д*у́*стану їі́] (дістану її), [пон*е́*су їі́] (понесу її), [на *ню*] (на неї) [пони́ка*й* на *ню*] (подивися на неї), та давального відмінка [ми] (мені) [дай ми] (дай мені), [ти] (тобі) [дам ти] (дам тобі), [му] (йому) [дай му] (дай йому).

У закарпатських говорах існують такі самі займенники, як в українській літературній мові, тільки мають трішки іншу назву, що досить суттєво впливає на вимову першокласників: **я**, (я), **ты** (ти), **в'үн**, **ўв'үн** (він), **она**, **вна** (вона), **оно**, **вно** (воно), **мы** (ми), **вы** (ви), **они**, **вни** (вони).

На Закарпатті функціонують ще й такі займенники, як **тко**, **ко** (хто).

Основні особливості творення дієслів у закарпатських говорах:

Збереження давніх інфінітивів та **-ти** [говоріти, чиніти, носити, вєсти], і **чи** [стричі] (стригти), [січі] (сікти), [печі] (пекти), [товчі] (товкти), [вєречи] (кинути), [л'ачі] (лягти), [мочі] (могти).

Чергування [д] і [ж] [сіжу] (сиджу), [хџу] (ходжу).

Присутні стягнені форми дієслова (-ає- > -ає- > -а -) 2-ї і 3-ї особи однини [дўмаш] (думаєш), [думат] (думає).

У 3-й особі однини і множини теперішнього часу, 2-й особі множини наказовий спосіб виступає закінчення **-т** [хџит, хџџат, хџџит] (ходить, ходять, ходіть), [нџит, нџџат, нџџит].

У 1-й особі множини теперішнього часу і простого майбутнього часу вживається закінчення **-ме** [несемџ (несемо), [беремџ (беремо), [напишемџ (напишемо), [зробимџ (зробимо).

У закарпатських говорах особові частки в 1-й і 2-й особі однини і множини в минулому часі мають модифіковані форми давнього перфекта [ходџџв-им] (я ходив), [ходџџла-м] (я ходила), [ходџџв-ис'] (ти ходив), [ходџџла-с'] (ти ходила), [ходџџли-сме, ходџџли-с'ме] (ми ходили), [ходџџли-сте, ходџџли-с'те] (ви ходили).

Творення форм умовного способу за допомогою особових часток [писџџ бим, писџџ бым] (я би писав), [писџџ бис', писџџ быс'] (ти би писав), [писали бисме, писали бис'ме] тощо [3; 4; 5].

Розглянувши морфологічні відхилення від літературних норм, які зустрічаються в першокласників, що живуть і навчаються в умовах діалектного середовища Закарпаття ми дійшли висновку, що вчителям на уроках потрібно приділяти великої уваги саме подоланню мовних відхилень від норм.

Щоб робота з помилками, які виникають в усному мовленні учнів і на письмі під впливом діалекту була ефективною, потрібно використовувати різні методи і прийоми, а саме:

1. Метод теоретичного вивчення мови (бєсџда, повідомлення вчителя, робота з підручником).

2. Методи теоретико-практичного вивчення мови (вправи з фонетики, граматики, орфографії, лексики).

3. Методи практичного збагачення мови (спираються на активність мовного спілкування, на копіювання усних чи писемних мовних зразків) [1].

Застосування названих методів сприяють вихованню пізнавальної самостійності учнів в умовах місцевих говорів, значною мірою допомагатиме реалізації ідей проблемного навчання мови.

Ми розділяємо думку Кірик М., яка доводить, що до вступу до школи більшість дітей гїр чують і розмовляють тільки на місцевому говорі, який майже у кожному селі різний. Наприклад, учитель проводить бєсџду за малюнком «У класі великі світлі вїкна. На пїдвїконні квіти». З наведених речень для дитини можуть бути незрозумілі такі слова: вїкна-«визори, оболoки», квіти-«кoсиці», на пїдвїконні-«на вирозорї» тощо). Отже, на уроці учням сїльської школи Карпатського рєгїону недостатньо чути лїтературну українську мови вчителя (для аудїала), але ї обов'язково вказати на предмет, про який говориться, прочитати слово (для вїзуала) та записати його (для кїнететики). Для дитини гїр, яка не пройшла дошкільної пїдготовки, добукварний пєрїод найважчий з усїх наступних. Тому, вчителі часто вдаються до своєрїдного «перекладу» багатьох слів, що знімає певну напругу дитини. однак знижується темп уроку, мотивація навчання і, як наслідок, дїтям не цїкаво [2].

На початковому етапі навчання молодших школярів української лїтературної мови роботу важливо починати зї сприйняття на слух мовного матерїалу. Слуховї вправи спрямованї на формування в учнів умїнь чути, сприймати на слух одиниці рїзних мовних рївнїв, пїввїдносити слова, сполучення слів та речення з малюнками, а також розрїзнявати слова, подїбні, але не однаковї за звучанням.

Доцїльно використовувати на уроці вправи на розрїзнення мовних одиниць як рїзновид слухових вправ. А саме: розрїзнення окремих звуків української лїтературної мови та закарпатських говорів, розрїзнення звуків у словах, розрїзнення слів однієї мови (які вїдрїзняються одним зву-

ком, правильно та неправильно вимовлених), розрізнення слів з української літературної мови та закарпатських говорів (подібних за звучанням, різних за звучанням: тих, які відрізняються місцем наголосу).

Для того, щоб подолати вживання діалектизмів першокласниками у мовленні (усному та писемному) учитель повинен дотримуватися певних умов, а саме:

систематичність у роботі над подоланням діалектизмів.

учитель має проявляти делікатність, терпіння, тактовність, бо учень може замкнутись і взагалі не бажати розмовляти.

уже на початковому етапі навчання української мови необхідно показувати, що в мовленні дітей є неправильним і як треба говорити, формувати уявлення про діалектне й літературне мовлення, підвищити в очах учнів роль і значення літературного мовлення і знизити роль діалектного, показати, що воно є причиною ряду помилок на письмі, і цим самим викликати бажання навчитися говорити літературною мовою як в школі, так і поза нею.

Надзвичайно ефективною щодо нашого дослідження є організація радіопередач, спеціальне слухання фонозаписів та грамзаписів казок, оповідань, віршів, яке можна проводити як на уроці, так і в позаурочний час, створення в класі куточків «Вимовляй і пиши правильно», у яких словниковий матеріал періодично змінюється відповідно до теми, над якою працюють учні.

Таким чином, вивчення особливостей місцевої говірки, врахування їх у процесі

навчання мови допоможе піднесенню культури мовлення учнів початкових класів. Оптимальними з цього погляду є виконання вправ і завдань навчального, розвивального, проблемного, тренувального характеру. Це дасть можливість вчителю сформувати національно свідому, духовно багату, мовну особистість, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися всіма засобами рідної мови.

Література:

1. Вашулеко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За нак.ред. М.С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
2. Кірик М. Особливості навчання грамоти гірських першокласників / М.Кірик // Гірська школа українських Карпат. – № 8-9 (2013). – С.280-284.
3. Лавренова М.В. Методика формування фонетико-орфоепічних умінь українського літературного мовлення у першокласників в умовах верхньонадборжавських говорів Закарпаття: дис. на здобуття наукового ступ. канд.пед.наук: спец.13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова) / М.В. Лавренова. – Київ, 2011. – 263 с.
4. Лавренова М. Підготовка майбутніх учителів до формування орфоепічних умінь українського літературного мовлення молодших школярів в умовах діалектного середовища / Професійна підготовка майбутнього педагога в умовах сучасної освітньої парадигми: [колективна монографія] / За заг. ред. д.п.н. Товканець Г.В. – К.: Кондор-Видавництво, 2015. – С.52-60.
5. Закарпатський говір / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gpedia.com/uk/gpedia/80>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 5.09.2017.
6. Ушинский К. Д. Собрание сочинений: в 11 т. / К. Д. Ушинский; под ред. А. М. Еголина. – М.: Акад. пед. наук РСФСР, 1948

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ЯК ОСВІТНЬОЇ ІННОВАЦІЇ

Молнар Тетяна Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівський державний університет

Ключові слова: професійна підготовка, компетентнісний підхід, вища освіта.

Key words: professional training, competency approach, higher education.

Традиційний підхід до підготовки фахівців у вищій школі, суть якого полягає у формуванні знань, умінь і навичок, прийшов у протиріччя до вимог європейського освітнього простору, в який інтегрується освітня система України. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що «якість вищої освіти – це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства» [4].

Розв'язання нових завдань, які постають перед системою вищої освіти, висуває проблему якійсної підготовки майбутніх фахівців як одну з пріоритетних. Необхідність вирішення цієї проблеми актуалізує ідею компетентнісного підходу до професійної підготовки, відкриваючи, на нашу думку, нові можливості для обрання саме компетентнісної парадигми як підґрунтя для підвищення якості освіти, забезпечення системності професійної підготовки випускників, формування їхньої готовності успішно виконувати професійні функції [1].

Питання компетентнісного підходу розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, дослідження теоретико-методологічних засад компетентнісного підходу здійснювали Н. Бібік, І. Зимня, А. Маркова, О. Овчарук; шляхи модернізації освіти на компетентнісній основі розроблялися Б. Гершунським, Б. Ельконіним, Н. Кузьміною; окремі проблеми компетентнісного підходу у системі

вищої освіти розглядалися у роботах І. Драча, Л. Коваль, Н. Фоменко.

Зазначимо, що компетентнісний підхід в теорії і практиці професійної освіти трактується не завжди однозначно.

Так, на думку О. Лебедева компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів.

У цьому аспекті О. Дубасенюк стверджує, що компетентнісний підхід відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду фахової діяльності та творчості, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійного вирішення поставлених завдань та проблем.

У свою чергу, Н. Нагорна компетентнісний підхід трактує як ставлення на перше місце не поінформованості студента, а його вміння розв'язувати проблеми, що виникають у пізнавальній, технологічній і психічній діяльності, у сферах етичних, соціальних, правових, професійних, особистих взаємовідносин. З огляду на це, зазначений підхід передбачає такий вид змісту освіти, який не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей.

З точки зору Л. Коваль, перехід на компетентнісно орієнтовану підготовку у вищій освіті розглядається в двох аспектах. По-перше, відбувається модернізація змісту професійної освіти, що передбачає його